

PREDGOVOR

Rukopisna zbirka Đure Kamenara pod naslovom *Narodne pjesme, pripoviedke, poslovice i zagonetke. Kupio ih oko Vrhovca u Hrvatskoj Gjuro Kamenar. 1878.* nalazi se u Odsjeku za etnologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu pod brojem MH 171. Ona je dio najstarijeg korpusa građe koji se nalazi u Odsjeku, Matičine građe, koja je nastajala već i sedamdesetih godina 19. stoljeća, prije službena glasovitoga Matičinog »Poziva za sabiranje hrvatskih narodnih pjesama«.¹ Stoga starije Matičine zbirke, pa tako i Kamenarova, sadržavaju raznoliku građu te osim usmenih pjesama sadržavaju i etnografske zapise o životu i običajima lokaliteta s kojega se građa skupljala. Kamenar tako donosi i zapise raznih drugih usmenoknjiževnih žanrova: poslovice, zagonetke, kletve, brojalice, brzalice, zagonetke, matematičke zadatke izrečene u ritmičkom i rimovanom govoru, opise nekih pojava, prozne usmenoknjiževne oblike – pripovijetke i predaje itd. Ono što Kamenarovu zbirku čini posebnom i važnom prije svega za folkloristiku jest njegov opis i zapis konteksta, zapis izvedbe gotovo svih primjera koje donosi u zbirci. On dolazi u Vrhovac kao netom završeni gimnazijalac i entuzijastički kreće u zapisivanje narodnih pjesama. Ali, već prvoga dana shvaća da je taj posao neopisivo težak i da je gotovo osuđen na neuspjeh. Kako, kojim jezikom, kojim lokalnim govorom, kojim svojim školskim (učenicim) jezikom zapisati brzo kazivanu pjesmu? »*Najlakše je bilo pisati kad je nekoliko osoba pjevalo, opetovalo stihove po nekoliko puta, no tada je posao dugo trajao i to sve samo za jednu pjesmu*«.

Mnogo je upita postavio sebi i tijekom zapisivanja kazivanja/pjevanja kazivača i kazivačica i tijekom sređivanja te građe. U svom iznimno vrijednom predgovoru zbirci u zapisima koji govore o različitim izvedbama, o njegovu upornom zapisivanju i nepovjerenju

¹ Matičin »Poziv« izlazi 1877.

kazivačica (pogotovo mladih), Kamenar slaže kontekstualnu sliku svake izvedbe, uočava razlike u izboru pjesama vezane uz pjevanje starijih ili mladih žena ili djevojaka, ali ih opisuje i kao različite u tematici i izvedbi ako ih izvode muškarci ili žene. Lascivne i šaljive kazuju pretežno muškarci te ih naziva *muškim pjesmama*, djevojke su suzdržane, snahe su otvorenije, starije žene, kazuju i epske pjesme, dok je mladim djevojkama bliža lirika. Ponegdje je opisivao kazivače/kazivačice, nekima je zapisao i imena, ali ih nije potpisivao pod kazivanu građu. Stoga smo redoslijed građe u ovom izdanju ostavili onako kako ga je Kamenar u čistopisu predao Matici jer smatramo da se na taj način mogu prepoznati izmjene kazivanja različitih kazivača i kazivačica. Kako bismo istaknuli žanrovsku raznolikost i čitateljima ponudili lakše snalaženje prema kazivanju različitih usmenih žanrova, donosimo kazalo prema žanrovima.

Kamenarovu je zbirku kritički priredila Sanja Benković-Marković, slavistica, koja je tijekom rada na Kamenarovoj građi dopunjala i spoznaju o Vrhovcu (kraj Ozlja), o Kamenarima i njihovom rodoslovnom stablu te joj je uspjelo ispraviti i zabunu oko mišljenja da je osnivač školstva u Vrhovcu bio ovaj Kamenar Đuro, skupljač narodnih pjesama. Osnivač školstva bio je njegov otac Juraj Kamenar. Osim ovog detalja, priređivačica piše i znanstvenu studiju o jeziku Kamenarove zbirke koja nam daje jezičnu sliku Vrhovca i okolice (pokraj Ozlja) prije 135 godina, 1878.

Priređivačica ističe tri jezična dijela: *jezik autora*, *jezik naroda* u selu Vrhovcu i oko njega (u pjesmama, poslovicama, zagonetkama...) te treći dio, *kajkavski*, koji je netipičan za taj kraj. Analizom značajki njihovih obilježja, u drugome dijelu studije priređivačica uspoređuje jezik zbirke s gradišćanskohrvatskim standardom te na kraju opisuje i neke specifičnosti vlaškog i stinjačkog govora u odnosu prema vrhovačkom govoru.

Navedena jezična studija dovezuje se na »Rječnik« koji je također izradila Sanja Benković-Marković. U ovo kritičko izdanje uvršteni su i popisi pjesama iz Kamenarove zbirke koje su do ovog izdanja bile negdje objavljene: u cijelosti ili kao varijante.

Kamenar nema dosljedno provedene zapise podataka o kazivačima i detaljnijih zapisa o vremenu kazivanja, ali unatoč tome njegovi su opisi situacija, problema u zapisivanju, opisa izvođenja, ne samo

izvedbi, posebno dobri i dobrodošli folklorističkoj i etnološkoj stručni, jezikoslovcima i povjesničarima, ali i Vrhovcu i Ozlju u čiju je kulturu Đuro Kamenar već odavno upisan, ali je do ovoga izdanja bio skriven.

Tanja Perić-Polonijo